

ANCHETE ÎN SISTEMUL PENITENCIAR ROMÂNESC. STUDIU DE CAZ: VASILE CIOLPAN (1955)

Privitor la locul pe care îl va avea în istorie secolul XX, Tzvetan Todorov considera că amintirea acestui secol va fi cu siguranță marcată de o invenție a sa: lagărele de exterminare și închisorile din statele totalitare. Iar aceste lagăre și închisori sunt, de fapt, punctul culminant al principiului terorii, devenită condiție esențială a sistemului totalitar.¹

În România, în primii ani după sfârșitul celui de al doilea război mondial, după lichidarea adversarilor politici reali (partide de opoziție, monarhie) comuniștii au declanșat ofensiva împotriva fostei elite interbelice, văzută mai degrabă ca un potențial adversar decât o formă de opoziție, în adevăratul sens al cuvântului.² În acest sens, sistemul concentraționar creat în România, începând cu anii 1947–1948, avea menirea de a izola și distruge pe toți dușmanii obiectivi sau potențiali ai regimului comunist recent instalat la putere. În cadrul acestui sistem, penitenciarul din Sighet a avut un loc aparte, aici fiind înmormântată cea mai mare parte a elitei politice a României interbelice.

Construită la sfârșitul secolului al XIX-lea, în timpul regimului austro-ungar, fiind considerată în epocă una din închisorile cele mai moderne și riguroase, penitenciarul era destinat deținuților de drept comun. Începând din 1948, au fost aduși aici primii deținuți politici (țărani care nu au putut să-și achite cotele obligatorii la produsele agricole fixate de stat, tineri maramureșeni grupați în organizații anticomuniste), însă în această perioadă majoritatea celor închiși erau deținuți de drept comun. Caracterul penitenciarului se modifică în luna mai 1950, când pentru mai bine de cinci ani, până în iulie 1955, închisoarea a fost transformată într-un penitenciar cu caracter exclusiv politic. În această perioadă, regimul penitenciar a fost conceput, în mod premeditat, să-i umilească și batjocorească pe

¹ Tzvetan Todorov, *Confruntarea cu extrema. Victime și torționari în secolul XX*, București, Editura Humanitas, 1996, p. 273.

² În primăvara anului 1950, în cadrul Ministerului de Interne s-a redactat un tabel cuprinzând „foștii miniștri începând din anul 1918 până la 6 Martie [1945] propuși pentru arestare”, în care pe lângă numele foștilor miniștri sau subsecretari de stat erau trecute funcția pe care o îndeplinise persoana respectivă, vârsta, situația familială, apartenența politică precum și presupusele vinovății sau atitudini dușmănoase care să permită încadrarea lor în așa-zisele unități de muncă. Pe prima pagină a acestui tabel s-au scris următoarele: „Toate elementele politice – care au avut un rol în viața politică a țării. Să se găsească motive de internare în proces”. Întrucât nu s-au găsit „motive de internare în proces” conducerea Ministerului de Interne a optat pentru metoda internărilor administrative, iar pe baza acestui tabel, conform unui ordin trimis de colonelul Gavril Birtaş, șeful Direcției I a Securității, direcțiilor regionale de securitate în noaptea de 5/6 mai 1950, urmau să fie arestați 82 foști demnitari. A fost o operațiune pregătită și desfășurată minuțios, la nivelul întregii țări, la care au participat 228 de securiști și care s-a soldat cu arestarea a 84 de persoane. (Pentru amănunte vezi Claudiu Secașiu, *Noaptea demnitarilor. Contribuții privind distrugerea elitei politice românești* în „Analele Sighet 6: Anul 1948. Instituționalizarea comunismului”, editor Romulus Rusan, Fundația Academia Civică, București, 1998, pp. 894–911; Tatiana A. Pokivailova, *Notă informativă expediată de la București la Moscova în legătură cu arestarea a 66 de lideri politici din România*, în „Analele Sighet 6”, pp. 889–893).

deținuți, scopul final fiind exterminarea lentă a celor întemnițați. Aceste obiective erau urmărite, atât prin regimul zilnic, muncile la care erau supuși indiferent de vârstă sau de starea sănătății, cât și prin regimul alimentar și sanitar, precum și acela de aplicare a pedepselor. Supuși mereu verificărilor neașteptate ale gardienilor, găsiți vinovați de încălcarea unor reguli scrise sau nescrise, deținuții erau aruncați la „neagra”, o celulă mică, fără ferestre, cu un lanț în mijloc, de care erau legați cei pedepsiți, celulă care vara era ca un cuptor, iar iarna ca un frigider, mâncarea fiind redusă la minimum, fără a fi permis nici un contact cu alte persoane.

În anul 1955, pe fondul destinderii pe plan internațional și odată cu creșterea interesului României vremii de a fi acceptată în Organizația Națiunilor Unite, autoritățile comuniste au hotărât să întreprindă câteva măsuri de bunăvoință. În acest sens trebuie văzut eliberarea unui număr important de deținuți politici sau transformarea penitenciarului din Sighet, a cărui faimă ajunsese deja în Occident, în închisoare de drept comun.³

Scopul acestui demers este de a prezenta câteva aspecte referitoare la activitatea desfășurată de Vasile Ciolpan, în calitate de director al penitenciarului din Sighet în perioada mai 1950 – iunie 1955, așa cum rezultă din anchetele realizate de conducerea Direcției Penitenciare Lagăre și Colonii, în anul 1955.⁴ Se impune precizarea, că anchetele au avut loc tocmai pe fondul complexului de factori desemnat generic ca fiind acela al anului 1955, când a fost introdus și un nou regulament privind regimul penitenciar.⁵ Este semnificativă constatarea anchetatorilor lui Vasile Ciolpan, după care directorul penitenciarului Sighet s-ar fi exprimat că „acest regulament nu este bun și nu prea se potrivește la specificul acestei unități, fapt ce a făcut ca și subalternii să se manifeste la fel”.⁶

Documentele publicate aduc informații relevante privitoare la decesele survenite în penitenciar, la modul în care ele erau raportate forurilor ierarhice superioare, precum și la locurile de înmormântare ale deținuților decedați. Faptul că documentele 2 și 3, publicate în anexă, au ca obiect aproape exclusiv această problemă, permite presupunerea după care s-ar fi încercat trecerea responsabilității acestor grave ilegalități în sarcina comandantului penitenciarului din Sighet. Declarația lui Vasile Ciolpan evidențiază limpede că în această privință la Sighet s-a acționat în baza unor ordine precise venite de la conducerea Ministerului de Interne – „fiind ordin că este secret și că noi trebuie să aplicăm dictatura proletariatului așa cum ne-a învățat partidul, noi am aplicat acest lucru cu cel mai mare secret și mai ales când am cunoscut că cine sunt deținuții n-aș fi spus un cuvânt nimănui, mai bine să se fi întâmplat orice decât să arăt cuiva ce se petrece la noi”.

Documentele reproduse aici, cărora cu siguranță în viitor li se vor alătura altele, vor permite descifrarea tainelor acelor mecanisme care au funcționat în epocă.

*

Vasile Ciolpan s-a născut la 8 ianuarie 1920 în comuna Vișeu de Jos, județul Maramureș, într-o familie de țărani săraci, tatăl său, Dumitru Ciolpan, a fost muncitor forestier, iar mama, Nastasia, casnică. A urmat școala în comuna natală, reușind să termine,

³ Pentru o analiză a regimului penitenciar de la Sighet vezi Andrea Dobeș, Ioan Ciupea, *Decapitarea elitelor. Metode, mijloace, mod de acțiune*, în Alexandru Rațiu, Gheorghe Pătrașcu, Gheorghe Andreica, Nuțu Roșca, Andrea Dobeș, Ioan Ciupea, Claudiu Secașiu, „Memoria închisorii Sighet”, ediția a II-a, Fundația Academia Civică, București, 2003, pp. 192–299.

⁴ O analiză asemănătoare, dar cu numeroase erori și o cunoaștere insuficientă a problemei, a fost publicată de Dumitru Lăcătușu, *Profilul unui torționar: Vasile Ciolpan în De ce trebuie condamnat comunismul*, *Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România*, Iași, Editura Polirom, 2006, vol. I, pp. 185–200.

⁵ Pentru textul regulamentului a se vedea Radu Ciuceanu, *Regimul penitenciar din România. 1940–1962*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2001, pp. 189–223.

⁶ A se vedea documentul nr. 1.

în anul 1930, trei clase primare,⁷ după care a lucrat în gospodăria părintească⁸ sau pe diferite șantiere din țară. În timpul celui de al doilea război mondial, în intervalul aprilie-august 1942, a fost concentrat în armata maghiară, dar după perioada de instrucție a fost lăsat la vatră. În luna martie 1944, a fost din nou înrolat în armata maghiară, în Batalionul 12 Vânători de Munte, luptând pe Frontul de Est, în zona Colomeea din Ucraina. La 23 iulie 1944, a căzut prizonier, fiind dus în lagărul 100/i din localitatea Novozaporoje, unde a lucrat în construcții. În timp ce era în lagăr, la 8 aprilie 1945, s-a înscris în Divizia „Horia, Cloșca și Crișan”, alcătuită din prizonieri de război români în U. R. S. S.⁹ În luna octombrie 1945, s-a întors în țară, fiind lăsat la vatră în februarie 1946, cu gradul de soldat. S-a angajat muncitor forestier la Societatea „Petroșana” din Sebeș, județul Alba, iar de la mijlocul lunii decembrie 1946, a revenit în zona natală, angajându-se muncitor pe șantierul Salva-Vișeu. În luna mai 1948, după absolvirea Școlii de partid de trei luni de la Baia Mare, a fost numit secretar cu propaganda în plasa Iza, din județul Maramureș, funcție pe care o refuză cerând să fie numit, din motive familiale, la plasa Vișeu. Solicitarea i-a fost respinsă, fiind retrimis, în calitate de muncitor, pe șantierul Salva-Vișeu.

Nemulțumit de situația sa, la începutul anului 1949, Vasile Ciolpan a adresat Comitetului județean de partid Maramureș o cerere prin care solicita un post „la o muncă de răspundere, mai mare, unde va crede partidul de cuviință”.¹⁰ În urma acestui demers și a recomandărilor primite din partea Comitetului județean de partid, prin Decizia nr. 22.598 din 15 iulie 1949, semnată de Marin Jianu, ministru adjunct de Interne, a fost angajat „educator politic”¹¹ la penitenciarul Sighet, cu un salariu de 8.993 lei, misiunea sa fiind, potrivit unui interviu acordat în 1990, de a asigura „legalitatea, ordinea și liniștea în penitenciar, ca deținuții să nu fie bătuți, iar gardienii și milițienii să se achite corect de datoriile ce le aveau”.¹²

⁷ În cursul anului 1954, în urma ordinului nr. 0450, semnat de gen. Pavel Ștefan, ministrul de Interne, privind completarea studiilor pentru cadrele din cadrul MAI, Vasile Ciolpan reușea să obțină certificatul de absolvire a șapte clase elementare. (Arhiva Administrației Naționale a Penitenciarelor, Fond Cadre, Dosar 1302; Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente 1949–1989*, studiu introductiv de Dennis Deletant, Iași, Editura Polirom, pp. 312–319).

⁸ Averele sa erau compuse din 0,40 ha pământ arabil moștenit de la părinți și 0,50 ha pământ neproductiv, zestrea soției. (Arh. ANP, Fond Cadre, Dosar 1302).

⁹ Divizia „Horia Cloșca și Crișan” era comandată de generalul Mihail Lascăr, având ca adjunct politic pe Valter Roman. (Șerban Rădulescu-Zoner, Daniela Bușe, Beatrice Marinescu, *Instaurarea totalitarismului comunist în România*, Editura Cavallioti, București, 2002, p. 107).

¹⁰ Într-o autobiografie redactată la 13 martie 1954, Vasile Ciolpan amintește acest episod: „În 1949, gândindu-mă la greșala pe care am făcut față de partid [de a nu fi acceptat funcția de secretar cu propaganda în plasa Iza, oferită de partid în luna mai 1948] am făcut o corespondență la fosta județeană de partid care se găsea la Sighet, în care am arătat că dacă partidul mai poate avea încredere în mine să fiu pus undeva la o muncă de răspundere, mai mare și indiferent unde, adică unde va crede partidul de cuviință, după această corespondență am fost chemat la județeană de partid și am fost întrebat că unde vreau să fiu încadrat eu am spus că la miliție și am fost trimis la miliție am dat o autobiografie și o cerere spunându-mi-se ca să aștept acasă. Am plecat mai departe pe șantier și am fost chemat din nou de județeană, la secția cadre și mi s-a spus că dacă vreau să mă duc la penitenciar ca educator la deținuți. Eu am acceptat această propunere, depunând actele la directorul penitenciarului fiindu-mi aprobate pe loc”. (Arh. ANP, Fond Cadre, Dosar 1302).

¹¹ La 17 decembrie 1949, Iosif Sicherman, directorul penitenciarului Sighet îl caracteriza astfel pe educatorul politic Vasile Ciolpan: „În ce privește misiunea care o are în penitenciarul nostru se acomodează binișor, dar este ajutat de subsemnatul să ducă munca destul de bine, este cinstit și corect. În ce privește partea politică este membru de partid, are un nivel politic ridicat, citește mult și se străduiește să-și ridice nivelul politic și cultural. Este atașat regimului și partidului iar vicii nu are. Trăiește o viață familială bună, are perspective de dezvoltare”. (*Ibidem*).

¹² *** *Închisoarea din Sighet acuză. 1950–1955*, Editura Gutinul, Baia Mare, 1991, pp. 21–22. (în continuare *Închisoarea din Sighet acuză...*).

În urma unui curs de pregătire profesională, organizat de Direcția Generală a Penitenciarelor la penitenciarul de la Jilava, în luna aprilie 1950¹³, prin Decizia 367, din 8 mai 1950, semnată de Marin Jianu, Vasile Ciolpan¹⁴ a fost încadrat din data de 1 mai 1950, director la penitenciarul Plătărești [prin Decizia nr. 474 din 8 iunie 1950, penitenciarul Plătărești (Ilfov) a fost mutat la Sighet] cu un salariu de 12.500 lei¹⁵, iar la 1 iulie 1951, prin Decizia Direcției Generale a Penitenciarelor nr. 268/951, a devenit cadru militar, primind gradul de locotenent.

La începutul lunii noiembrie 1953, la penitenciarul din Sighet a fost transferat un nou ofițer de contrainformații, șef al Biroului Operativ, Alexandru Satmari, care, încă de la venirea sa în unitate, s-a aflat în relații tensionate cu directorul închisorii.¹⁶ Pe fondul acestor neînțelegeri, începând de la mijlocul anului 1954, Alexandru Satmari a trimis superiorilor săi mai multe rapoarte în care prezenta unele ilegalități din activitatea directorului închisorii. În urma acestor rapoarte, Direcția Cadre din cadrul Direcției Penitenciare, Lagăre și Colonii, a hotărât, la începutul anului 1955, să trimită la penitenciarul din Sighet mai multe comisii de anchetă.¹⁶ În urma verificărilor și a concluziilor formulate de membrii comisiilor de anchetă, la 9 iunie 1955, prin ordinul nr. 1402 al șefului Direcției Penitenciarelor, Lagărelor și Coloniilor, Vasile Ciolpan a fost suspendat din funcția de comandant al penitenciarului Sighet Principal, întrucât a fost găsit „necorespunzător” pentru funcția ocupată.¹⁷

La sfârșitul lunii iunie 1955, în urma ordinului generalului Ady Ladislau, o comisie de anchetă s-a deplasat la Sighet pentru a stabili „modul în care a fost respectată legalitatea la penitenciarul Sighet”.¹⁸ Printre aspectele avute în vedere de comisia de anchetă era și problema gestionării obiectelor de valoare și a efectelor particulare, obiecte de îmbrăcă-

¹³ În certificatul de absolvire a cursurilor organizate de Direcția Generală a Penitenciarelor erau trecute notele obținute de Vasile Ciolpan în timpul celor trei săptămâni de curs: educație politică 4, contabilitate 4, îndrumători 4. Astfel media generală din timpul cursurilor era 4 media la examen 4,55 iar media generală de absolvire fiind de 4,27. A fost clasificat al cincilea din cei 22 de cursanți. În caracterizarea finală, Vasile Ciolpan era menționat ca având o „bună comportare în școală, un nivel politic în mare măsură ridicat având posibilitatea de a asimila bine în timpul cursurilor și pe teren”. În final apare o caracterizare generală în care ca trăsături pozitive se menționează faptul că este „un clement cinstit și serios” iar ca trăsături negative faptul că este „egoist și molatic”. (Arh. ANP, Fond Cadre, Dosar 1302).

¹⁴ Într-o autobiografie din 10 martie 1950, Vasile Ciolpan se caracteriza astfel: „În primul rând am slăbiciunea că îmi subapreciez forțele mele, recunosc că în unele cazuri nu sunt destul de energic, de multe ori ar trebui să i-au inițiativa și nu am luat și imediat îmi dau seama că trebuia să o i-au. În altă privință perspectiva de dezvoltare nu în aceea direcție, îmi place mult să studiez cărți revoluționare îmi place să ajut pe cel ce cade la greșală cântând să-l îndrept sau la o nenorocire, lucrurile le văd și le privesc cu o deosebită atenție și îmi place să atac pe cei ce se manifestă cu ceva nemulțumiri față de regimul nostru. Întotdeauna sunt mulțumit după ce am lămurit pe cineva. Datorită posibilităților ce mi-le au dat partidul mi-am schimbat atitudinea față de toate vederile mele de acum un an sau 2 ani”. (*Ibidem*).

¹⁵ Informații orale oferite de Alexandru Satmari lui Robert Fürtös, iunie 2003.

¹⁶ Într-o notă-raport, din 19 februarie 1955, redactată de lt. maj. Velianu Velian referitoare la directorul penitenciarului din Sighet se menționa: „Lt. maj. Ciolpan Vasile la data de 27 septembrie 1954 a sustras o masă și o ladă de capacitate de 500 kg, confecționată de deținuți cu materialul instituției. De asemenea a sustras din unitate unele cantități de ciment, nu se știe cât, se presupune că în jurul a 150–200 kg. Serg. maj. Lucian Ion magazionerul penitenciarului și omul de încredere al susnumitului ofițer a dus acasă la director la sfârșitul anului 1954 un sac de făină de grâu sau de porumb ce aparținea unității. Susnumitul ofițer în fiecare zi sustrage câte 3–4 găleți de mâncare de la bucătăria deținuților cu care își crește porcii săi de acasă, iar în ziua de 27 septembrie a sustras și cca 20 kg mămăligă de la bucătăria deținuților. Lt. maj. Ciolpan Vasile este semnalat că ar fi creat unele favoruri deținutului contrarevoluționar Pop Dumitru prin aceea că i-a dat acestui deținut suplimente de mâncare, pături și lenjerie corporală mai bună. Acestea sunt întărite și de sergentul major Enuțac Ion care a semnalat și el că lt. major Ciolpan Vasile în mai multe rânduri a fost surprins de el când discuta foarte amical cu unii deținuți contrarevoluționari. Față de cele arătate mai sus propun ca nota să fie îndrumată Direcției Cadre MAI pentru cercetare și luare de măsuri”. (Arh. ANP, Fond Cadre, Dosar 1302).

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

mințe, încălțăminte, aparținând deținuților. În raportul încheiat de comisie¹⁹ se menționa printre altele: „S-a constatat că Vasile Ciolpan a folosit unele obiecte ca stilouri, ceasuri, serviete, atât în interiorul unității cât și afară.”²⁰ (...) Când se aducea laptele pentru deținuți, se lua smântâna de deasupra, întrucât comandantul spunea că deținuții sunt bandiți și nu trebuie să consume asemenea alimente, iar în mod frecvent, lt. maj. Ciolpan Vasile, împreună cu alte cadre au luat de la penitenciar mâncare ca pâine sau mămăligă și le-au dus la porcii lor”.²¹

În urma rapoartelor întocmite de comisiile de anchetă din cadrul Direcției Penitenciare, Lagăre și Colonii, cu data de 31 august 1955 Vasile Ciolpan a fost trecut în rezervă și trimis în judecată fiind învinuit de „abuz și neglijență în serviciu”.²² La 13 noiembrie 1955, prin adresa nr. 137.303, Stanciu Nicolae, șeful Serviciului Cadre din cadrul Direcției Penitenciare, Lagăre și Colonii a înștiințat Direcția Procuraturii Militare pentru Unitățile MAI despre trimiterea dosarului de anchetă aparținând lui Vasile Ciolpan „compus din 75 de file, împreună cu dosarul secret compus din 2 file”²³ pentru a începe urmărirea penală împotriva fostului comandant al penitenciarului din Sighet. Însă, la 27 aprilie 1956, Procuratura Militară Cluj, prin adresa nr. 03794, semnată de lt. col. de justiție Miclea Constantin, anunța conducerea Direcției Penitenciare, Lagăre și Colonii despre clasarea dosarului penal aparținând lui Vasile Ciolpan „întrucât din ancheta efectuată nu rezultă o lipsă reală cu privire la obiectele personale din pachetele deținuților, iar cei interesați [adică deținuții !!! – n.n.] nu au reclamat acest fapt”.²⁴ După trecerea în rezervă, Vasile Ciolpan a lucrat, până la pensionarea sa în anul 1971, la un centru de colectare a laptelui, la Sfatul Popular raional Sighet și la centrul raional de cinematografie.²⁵

Vasile Ciolpan a murit în luna aprilie 2004, la vârsta de 84 de ani.

¹⁹ Pe baza informațiilor existente în raportul întocmit de comisia de anchetă, la 9 iulie 1955, lt. col. Slobodă Ioan, șeful Direcției Penitenciare, Lagăre și Colonii și maiorul Stanciu Nicolae, șeful Serviciului Cadre au redactat un referat în care se preciza: „În 1952, lt. maj. Ciolpan Vasile și-a confecționat în unitate mai multe obiecte pentru uz casnic (ladă de campanie, masă, raft, două scaune, valiză, cuier) cu materialul unității, în timp ce deținuții erau îngropați fără sicrie, pe motiv că nu era scândură. (...) Higiena deținuților lasă de dorit, iar hrana nu se dă după norme și variază cu câte 600–800 calorii în plus sau în minus față de normă. Mai mult decât atât, comandantul a permis să se ia din diferite alimente ale deținuților și să fie întrebuințate la pregătirea hranei cadrelor, alimente care în majoritatea cazurilor nu au mai fost puse la loc. De asemenea, cu ocazia inventarierii făcute la sfârșitul anului 1954, s-a constatat o serie de lipsuri în sectorul administrare-gospodărie. Astfel s-a găsit o lipsă de 26.750 kg cărbune și 21.292 kg lemne de foc pe care comandantul nu a putut să le justifice (...) Întrucât lt. maj. Ciolpan Vasile a dovedit abateri grave în muncă, fapt pentru care s-a compromis în fața subordonaților și a scăpat din mână conducerea unității, propunem să fie scos din funcția de comandant și retrogradat la gradul de locotenent. Dosarul de anchetă a fost înaintat tov. locțiitor al ministrului, general maior Ady Ladislau”. (*Ibidem*).

²⁰ Declarație dată de Vasile Ciolpan, la 12 mai 1955: „În legătură cu obiectele de valoare ale deținuților am folosit următoarele în anul 1950 și 1951 s-a folosit la birou un stilou, o servietă de la un deținut și pe urmă o altă servietă de la un alt deținut, un ceas de mână în 1950, cu ocazia unei călătorii la București, dar aceasta a fost încă la început când nu am știut să dau destulă importanță la aceste lucruri, dar mai târziu am început să gândesc că sunt foarte periculoase mai ales că s-a primit ordin ca să se pună în săculețe și au fost strânse toate și introduse în săculețe consultate cu fiecare deținut în parte, iar mai târziu în lădițe de lemn cu inventar și mai mult s-a făcut un nou proces verbal cu caracteristicile fiecărui obiect în parte. Servietele au fost folosite când pleca câte un delegat undeva. Servietă pe care o am în prezent am cumpărat-o de la un cetățean necăjit, de ocazie, cu nouăzeci de lei, dar desfăcută complet și mi-am cusut la cooperativă 30 decembrie punându-i toartă și nituri la curea de închidere precum și la partea superioară”. (*Ibidem*).

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ După ce în anii 1991 și 1995, pentru participarea pe front în timpul celui de al doilea război mondial, Vasile Ciolpan a fost înaintat în grad, căpitan și apoi maior, la propunerea Asociației Veteranilor de Război, la 25 octombrie 1998, de Ziua Armatei, cu prilejul ceremoniei desfășurate la Monumentul Eroului Necunoscut din Sighet, a primit, alături de alți opt veterani, brevetul prezidențial, fiind decorat cu medalia „Crucea Comemorativă a celui de-al Doilea Război Mondial”. În urma protestelor Asociației Foștilor Deținuți Politici din România, i s-au retras atât brevetul cât și medalia comemorativă. (Gazeta de Maramureș, 13 mai 2004).

ANEXE

1.

*Ministerul Afacerilor Interne**Direcția Cadre*

NOTĂ-RAPORT, 30 MAI 1955

Serviciul Operativ a înaintat Direcției Cadre o notă care semnalează unele abateri ale lt. maj. Ciolpan Vasile, comandantul penitenciarului Sighet Principal.

În notă se arată următoarele:

1. Lt. maj. Ciolpan Vasile a intervenit pe lângă slt. [Andrei] Varga fost comandant al penitenciarului Sighet Raional de a introduce pachete cumnatului său, fost deținut în acest penitenciar.

2. Lt. maj. Ciolpan Vasile și-a confecționat o ladă, o masă și alte obiecte în penitenciar cu materialul unității cât și sustragerea unei cantități de ciment.

3. Că tov. Ciolpan a sustras unele alimente din rația deținuților cât și lături pentru porci.

4. De asemenea că lt. maj. Ciolpan Vasile face unele favoruri unor deținuți contrarevoluționari.

Primind ordin de a verifica aceste probleme cu ocazia cunoașterii la locul de muncă a lt. maj. Ciolpan Vasile am stabilit următoarele:

a). Lt. maj. Ciolpan Vasile este numit în această muncă din 1950. În anul 1952 cumnatul său, Năsu Ion, frate cu soția sa, a delapidat suma de 140.000 lei de la o cooperativă, fapt pentru care a fost arestat și depus la Penitenciarul Sighet Raional. Lt. maj. Ciolpan Vasile aflând de arestarea cumnatului a luat legătura cu procurorul de instrucție a Raionului Sighet și a cerut să fie pus în libertate până la judecarea cazului, luând pe garanție pe cumnatul său. În acest sens lt. maj. Ciolpan Vasile a depus și o cerere la Procuratura raionului Sighet. Această cerere nu a fost aprobată și inculpatul a fost judecat și condamnat.

Lt. maj. Ciolpan Vasile fiind cunoscut cu slt. [Andrei] Varga, fost comandant la penitenciarul Sighet Raional a intervenit pe lângă acesta de a-i da pachete cu alimente, haine, țigări și alte lucruri ce i-au fost aprobate. De asemenea, numitul a ajutat pe acesta cu suma de 10.000 lei. Pentru acest fapt, lt. maj. Ciolpan Vasile a fost anchetat de fosta Direcție a Penitenciarelor și sancționat cu 10 zile de arest.

b). Lt. maj. Ciolpan Vasile profitând de funcția ce o are și-a confecționat cu materialul unității mai multe lucruri: o ladă de cca 1,50 m lungime, 80 cm lățime și 1 m înălțime, o masă de bucătărie, un raft de cărți, 2 scaune, o valiză, un cuier etc. Nu se confirmă faptul că comandantul ar fi sustras din unitate circa 100–150 kg ciment. Acest ciment a fost scos din unitate cu forma legale pentru unele reparații la detașamentul de pază al unității.

c). În ce privește sustragerea unor alimente din hrana deținuților s-au constatat următoarele: din ordinul lt. maj. Ciolpan Vasile se lua smântâna de pe laptele deținuților circa 3–4 kg, la două zile. Această smântână era consumată de cadre împreună cu comandantul atât la popota cadrelor cât și în afara popotei.

Lt. maj. Ciolpan Vasile a scos din unitate aproape zilnic câte 2–3 găleți de lături, mămăligă, coji de cartofi și tărate pentru porcii lui, până în cursul acestei luni când i-a fost interzis de unii tovarăși veniți de la D. P. L. C.

Unele cadre din subordine au cărat și ei lături pentru porcii lor un timp, până când comandantul le-a interzis să mai ia, însă el a continuat să care până în prezent.

În anul 1954 a crescut 4 porci, în prezent are 2, dintre care 2 porci a vândut, unul l-a tăiat, iar unul îl are și în prezent, cumpărând încă unul mic.

d). Nu s-a putut stabili în mod precis dacă comandantul a protejat unii deținuți contrarevoluționari, însă a fost văzut de mai multe ori discutând cu deținuții contrarevoluționari [Iosif] Vezoc²⁶ și Pop Dumitru.²⁷

În afară de cele sesizate în notele Serviciului Operativ, a mai ieșit și alte probleme. Astfel, lt. maj. Ciolpan Vasile a încălcat ordinele și instrucțiunile DPLC și a tov. Ministru. Atât comandantul cât și alte cadre au folosit lucrurile de valoare ale deținuților până în ultimul timp. Comandantul și-a însușit servieta unui deținut decedat pe care a transformat-o și o folosea și în prezent.

Conform ordinului DPLC comandantul unității împreună cu locțiitorul politic trebuiau să prelucreze și să seminarizeze noul regulament de funcționare a unității.²⁸ Atât comandantul cât și locțiitorul politic nu au făcut acest lucru, au numit pe unii ofițeri să prelucreze acest regulament, însă fără să întocmească un plan conspect și nici cel puțin nu au ținut evidența acelor tovarăși care au participat atât la studierea lui cât și la seminarizare. Comandantul unității s-a manifestat în fața unor cadre că acest regulament nu este bun și nu prea se potrivește la specificul acestei unități fapt ce a făcut ca și subalternii să se manifeste la fel.

Conform ordinului Direcției Regionale MAI Baia Mare s-a constituit pe unitate o comisie de inventariere a bunurilor în luna decembrie 1954. Această comisie constatând unele deficiențe, au fost sfătuiți de lt. maj. Ciolpan Vasile să nu le mai treacă pe toate. Astfel, în prezent unitatea este în deficit cu 26,750 kg cărbuni și 21,292 kg lemne de foc pe care unitatea nu le poate justifica. Pentru a mai acoperi din această cantitate din ordinul comandantului de la data de 1 martie nu s-a mai făcut foc atât la birouri cât și la deținuți. De asemenea cadrele ce au ridicat cota de lemne ce li s-a cuvenit le-a distribuit la metru, nu la kg, așa cum ele au fost plătite de cadre, fapt ce a dat naștere la o serie de frământări în mijlocul lor.

Cu ocazia reformei monetare din 1952, deși lt. maj. Ciolpan Vasile a cunoscut Hotărârea Consiliului de Miniștri că nu are nimeni dreptul să schimbe banii decât așa cum preciza hotărârea, tov. lt. maj. nu a ținut cont și a băgat 8.000 lei ai lui în fondul cantinei, iar după preschimbare a luat banii, primind pentru 20 lei vechi unul nou, nu un leu la 200 cum trebuia.

În ce privește munca profesională se poate arăta că unitatea nu are un plan de muncă atât în ce privește munca profesională cât și pregătirea cadrelor. Lt. maj. Ciolpan Vasile nu s-a preocupat de pregătirea cadrelor atât politic cât și profesional. De asemenea, pregătirea militară lasă de dorit. Comandantul în loc să sprijine pe ofițerii cu pregătirea militară le-a făcut unele greutăți. Astfel, a propus să se reducă orele de pregătire militară deși starea de

²⁶ Vezoc Iosif, canonic greco-catolic, născut la 10 mai 1904, în Bocșa Montană, fiul lui Ioan și Mariana, domiciliat în Lugoj, str. Traian nr. 3; studii: Academia Teologică; averea: 1/2 casă, originea socială: țăran sărac. A fost transferat la 24 mai 1950 la penitenciarul Sighet de la D. G. S. P, fiind încadrat în „colonia de muncă Dunărea”, numele codat al penitenciarului de la Sighet, pe o perioadă de 12 luni, conform Deciziei M. A. I. nr. 64/952. (Arhiva Centrului Internațional de Studii asupra Comunismului din cadrul Memorialului de la Sighet, Recensământul populației concentraționale, Fișa de încarcerare nr. 312.654; în continuare Arh. C. I. S. A. C.).

²⁷ Pop Dumitru, preot greco-catolic, născut la 4 ianuarie 1906 în comuna Ferești, raion Sighet, reg. Baia Mare, fiul lui Vasile și Evdochia, domiciliat în Ferești, județul Maramureș; studii: doctor în teologie; averea: o casă; originea socială: chiabur. A fost adus la Sighet în 12 august 1951, de la penitenciarul Satu Mare, cu mențiunea „să fie încarcerat singur în celulă până la data când un delegat al D.G.S.S. va lua contact cu el și va aprecia dacă este cazul să fie trecut la comun”. Prin Decizia M. A. I. nr. 64/952 a fost internat administrativ pe o perioadă de 24 luni, iar prin Decizia M. A. I. nr. 684 din 28 decembrie 1953 i s-a majorat pedeapsa cu 24 luni, începând de la 30 ianuarie 1954. (Arh. C. I. S. A. C., Fișa de încarcerare nr. 57.507).

²⁸ Este vorba de noul *Regulament referitor la primirea, deținerea, regimul și supravegherea în lagăre și colonii*, apud Radu Ciuceanu, *op. cit.*, pp. 189–223.

disciplinare a cadrelor lasă de dorit. Atât comandantul cât și locțiitorul politic nu s-au preocupat de a cunoaște frământările cadrelor, mai mult comandantul s-a înconjurat de unele elemente, ca rude și consăteni din rândul cadrelor, pe care îi protejează, deși unii dintre aceștia au grave abateri. Lt. maj. Ciolpan Vasile nu se preocupă de munca profesională fiind mai mult antrenat în probleme personale ca: construirea casei pe care și-a construit-o la el în comună. Datorită acestor abateri și lipsuri din munca sa, a făcut să fie compromis față de cadrele din subordine, pierzându-și autoritatea față de ei.

Menționez că în această muncă tov. nu a fost suficient ajutat de locțiitorul politic, secretarul organizației de bază, însă în plus nici el nu a ținut seamă de unele propuneri ce au venit din partea acestora cât și a altor cadre. Lipsurile și abaterile din munca lt. mj. Ciolpan Vasile au fost discutate cu el fiecare în parte, dând și declarație în acest sens, unde în majoritate recunoaște aceste abateri din munca sa.

Față de cele arătate considerăm că lt. maj. Ciolpan Vasile nu mai poate munci în această muncă și propunem scoaterea sa din MAI.

Lucrător cadre, locotenent Bocăneală Constantin
[Arh. ANP, Fond Cadre, Dosar 1302, nenumerotat]

2.

VASILE CIOLPAN, DECLARAȚIE (4 Iunie 1955)

În anul 1950, la 1 mai, am fost numit director al penitenciarului Sighet, plecând din București cu un număr de 17 milițieni. Am stat câteva zile și pe data de 5/6 mai 1950 a început să sosească dube cu deținuți. Odată cu deținuții a venit și fostul ministru Jianu Marin²⁹, împreună cu fostul colonel Baciuc Ion³⁰, care a stat vreo două zile aici în localitate. Însăși fostul ministru a repartizat deținuții pe camere, la una din dube a venit un deținut deja mort³¹ și unul nebun³², pe cel mort a dat ordin să vie căruța de la spital și a fost dus la spital pentru a fi îngropat și a spus să se facă un proces verbal de constatare a morții și să semneze doi medici, dar să se păstreze secretul. Întrebând că pe viitor cum să se procedeze, mi s-a

²⁹ Fiul lui Gheorghe și Ioana, s-a născut la 2 august 1913 în comuna Aninoasa, regiunea Craiova. Provenind dintr-o familie nevoiașă părăsește comuna natală pentru a urma o școală de ucenici ceferiști la București. A lucrat la Atelierele „Grivița” unde intră în contact cu activitățile din ilegalitate ale Partidului Comunist participând la o acțiune de „lipire de fluturași” în 1932. Dar, va renunța la astfel de activități ilegale „nemaivând nici un fel de legături cu mișcarea comunistă până după 23 august 1944”. După instalarea guvernului Groza la 6 martie 1945, a fost încadrat în MAI mai întâi ca agent informator, apoi ca detectiv iar în cele din urmă comisar ajutor. A fost numit de Teohari Georgescu secretar general al M. A. I., fiind ministru adjunct între 2 aprilie 1948–26 ianuarie 1952. După căderea în dizgrație a lui Teohari Georgescu a fost și el arestat la 18 februarie 1953. A fost eliberat în 1954 și trimis la „munca de jos”, fără să fie luate în discuție abuzurile și crimele, care au ieșit la iveală odată cu anchetarea sa, printre care și rolul său în „reeducarea” din penitenciarele Pitești și Gherla. (Marius Oprea, *op. cit.*, pp. 558–559; Doina Jela, *Lexiconul negru. Unele ale represiunii comuniste*, Editura Humanitas, București, 2001, p. 151).

³⁰ S-a născut la 20 februarie 1913 la Corabia, absolvent a 5 clase primare, a lucrat ca ospătar la diferite restaurante din București și Brașov. În luna noiembrie 1944, s-a înscris în Partidul Comunist, fiind numit, în 1947, prefect al județului Brașov. La 1 septembrie 1949 a fost încadrat în M.A.I. cu gradul de colonel, fiind numit director general al Direcției Generale a Penitenciarelor. A deținut această funcție până la 15 aprilie 1954. (Arh. ANP, Fond Cadre, Dosar 43)

³¹ Este vorba de Daniel Ciugureanu, care a murit la Turda (județul Cluj) în urma unui atac de congestie cerebrală în timpul transportului spre penitenciarul din Sighet, fiind înregistrat ca decedat la Sighet. Pe tabelul primit la penitenciarul Sighet la 7 mai 1950, cuprinzând numele demnitarilor arestați în noaptea de 5/6 mai și repartizarea pe celule, în cazul lui Daniel Ciugureanu, ce urma să fie închis în celula 82, a fost trecută mențiunea „mort”. (Arhiva Penitenciarului Baia Mare, Fond Penitenciarul Sighet Principal, neprelucrat).

³² Este vorba de Constantin (Dinu) Brătianu, decedat la 20 august 1950, la vârsta de 84 ani.

spus că tot la fel să se facă proces-verbal și să semneze doi medici, dar să se păstreze secretul³³. A mai spus că împreună cu comandantul Securității din oraș să căutăm un loc pentru a-i putea înmormânta, dar în timpul nopții și să nu anunțăm moartea lor. Fostul colonel Baciuc a fost de față când s-a hotărât felul cum va trebui în viitor să se procedeze cu cei morți și în felul acesta am stabilit locul, cu fostul căpitan al Securității județene din Sighet, Mureșan Alexandru, cu care am stabilit unde trebuia să fie înmormântați. În anul 1950, în 1951 și în 1952, până într-un timp i-am îngropat în cimitirul orașului³⁴, dar datorită faptului că la orice oră din noapte mai circulau oameni, am intervenit din nou pe lângă comandantul Securității din oraș pentru a stabili un nou loc mai ascuns. După câteva zile de la intervenția mea, am fost chemat de căpitanul [Adalbert] Stern, în prezent maior la Reg. Baia Mare și mi-a indicat locul unde trebuia să-i transport pe cei morți, adică în cimitirul spitalului, care este în afară de oraș.

Nu mi s-a cerut să raportez nici măcar când moare câte unul, ci prin Serviciul Operativ se raporta telefonic. Între 1950–1951 a fost slt. Manea Petru, în prezent lt. maj. la Baia Sprie, între 1952–1953 a fost lt. Berteș Vasile și slt. Tâmp Gheorghe, iar din [7 noiembrie] 1953 a fost lt. maj. Satmari Alexandru, care este și în prezent la Biroul Operativ, care a raportat orice deces care s-a petrecut. Faptul că noi n-am făcut nici un act de deces ci numai proces-verbal este că așa ni s-a dat ordine verbale de către fostul ministru Jianu și de fostul colonel Baciuc Ion, constituind pentru noi o sarcină de partid și de stat și mai mult un secret de stat.

Acest lucru a fost cunoscut de conducerea Direcției Generale fiindcă fostul colonel Baciuc a mai fost pe la unitatea noastră și i s-a raportat cum se procedează cu cei morți. La fel am raportat și la București ori de câte ori am fost chemat, dar nu mi s-au dat alte instrucțiuni despre felul cum trebuie să procedez cu cei morți. Prin anii 1951–1952, a fost tov. lt. col. Slobodă Ion împreună cu maiorul Roșianu, care era șeful Serviciului Operativ și li s-a raportat și lor cum se procedează cu cei care mor, dar nici dumnealor nu s-au sesizat. De asemenea, tov. lt. col. [Ioan] Șoltuțiu, printre altele i-am raportat că mi-a murit un deținut și că îl duc noaptea pentru ca să nu știe nimeni, dar nici dânsul nu s-a sesizat de acest lucru. Iar dacă conducerea nu ne-a dat alte ordine și noi la rândul nostru nu ne-am sesizat știind că este lege ordinul dat și că el trebuie executat întocmai.

Cu toate acestea, noi, cu inițiativa noastră începând cu anul 1954 am început să raportăm în scris direct col. Baciuc și mai târziu col. Bădică Ilie³⁵ decesul unui deținut, lucru ce-l facem și în prezent. Colonelului Baciuc am înaintat un tabel cu toți deținuții decedați până în luna martie 1954. Iar în anul 1955 când a venit comisia de anchetă în frunte cu tov. căpitan Târnoveanu mi s-a arătat că acest lucru este ilegal. În urma acestui fapt am făcut raport și am cerut lămuriri de felul cum trebuie să fac cel puțin în viitor. După raport am primit ordin că trebuie să facem acte de deces la Sfatul Popular al orașului, iar acest ordin dat l-am și pus în practică cu primul caz care l-am avut³⁶ și în viitor îl vom respecta.

³³ În acest sens, Vasile Ciolpan își amintește: „Mergeam cu medicul spitalului din Sighet și cu medicul penitenciarului și făceam un proces-verbal, iar cauza morții se trecea diagnosticul care-l avea bolnavul.” (*Închisoarea din Sighet acuză...*, p. 25).

³⁴ În perioada mai 1950 – decembrie 1952 au decedat 28 de persoane. (Arhiva Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței, Fond Acte de moarte; în continuare Arh. MVCR).

³⁵ S-a născut la 6 decembrie 1913, la Capul Dealului (Dolj), a absolvit 5 clase primare, iar la Moscova, în timpul celui de al doilea război mondial a urmat „Școala Antifascistă” de 4 luni. Înrolat în Armata Roșie, la 15 noiembrie 1943, ca sublocotenent, a fost numit, la 15 decembrie 1945, ofițer politic în cadrul Inspectoratului General al Armatei pentru Educație, Cultură și Propagandă. Între 30 decembrie 1949 – 15 iulie 1953 a fost directorul Unităților de Muncă din cadrul Ministerului de Interne. Până la trecerea sa în rezervă, la 30 noiembrie 1958, a deținut diverse funcții (șef Serviciu Pază, locțiitor director) în Direcția Penitenciare și Colonii de Muncă. (Arh. ANP, Fișa de serviciu nr. 2661).

³⁶ Astfel se explică existența în registrul obișnuit al morților din anul 1955, al Oficiului de Stare Civilă din Sighet, a trei acte de moarte a foștilor demnitari, Ion Sandu, Constantin Simian, Grigore Dumitrescu,

Pentru că dacă ar fi fost ordin ca să le facem acte de deces n-ar fi constituit niciodată o greutate ci, din contră, o ușurință prin faptul că n-ar fi trebuit să facem groapă noaptea și nici nu am fi înmormântat noaptea, ci am fi lucrat ziua și fără pic de teamă din partea nimănui, dar fiind ordin că este secret și că noi trebuie să aplicăm dictatura proletariatului așa cum ne-a învățat partidul, noi am aplicat acest lucru cu cel mai mare secret și mai ales când am cunoscut că cine sunt deținuții n-aș fi spus un cuvânt nimănui, mai bine să se fi întâmplat orice decât să arăt cuiva ce se petrece la noi.

Referitor la deținuții Radu Roșculeț³⁷ și Lepădatu Alexandru³⁸ care s-au strangulat, n-a fost o intenție de a ascunde, fiindcă verbal am raportat fostului colonel Baciuc, însă greșeala a fost că nu s-a trecut în procesul verbal cauza decesului, dar col. Baciuc fiindcă i s-a raportat a știut că avem trei deținuți care s-au strangulat.³⁹

Menționez că am fost ridicat de partid și educat în spirit revoluționar fără multă pregătire, am fost mândru de sarcina pe care ne-a încredințat-o guvernul și partidul, am căutat să fac totul ca să fie bine și să îndeplinesc sarcina dată, dar poate că nu ne-am știut orienta în suficientă măsură în anumite probleme, dar pot să arăt că nici ajutat suficient n-am fost, mai ales în problema deceselor.

[Arh. ANP, Fond Cadre, Dosar 1302, nenumerotat]

3.

PROCES-VERBAL, 6 Iunie 1955

La ordinul verbal al tov. locuitor al Ministrului Afacerilor Interne, gen. maior Ady Ladislau, comisia formată din cpt. Simionescu Constantin, cpt. Dan Tailler, lt. maj. Stokker Andrei, din D.P.L.C. împreună cu lt. maj. Ionescu Virgil din cadrul Direcției a VIII – a M.A.I., au cercetat în zilele de 3–6 iunie 1955, cazurile de încălcare a legalității populare săvârșite de lt. maj. Ciolpan Vasile comandantul penitenciarului Sighet Principal cu ocazia decesului a 50 de deținuți din acest penitenciar în intervalul 1950–1955. În urma cercetărilor efectuate am ajuns la următoarele concluzii:

1. În intervalul 9 mai 1950 – 6 februarie 1955 au decedat în penitenciarul Sighet Principal un număr de 47 deținuți⁴⁰ pe care comandantul penitenciarului i-a îngropat în diferite locuri, fără a îndeplini formele legale cerute de legile R.P.R. și prescripțiile Regulamentului de Pază și Regim al Penitenciarelor.

2. Tot în acest interval s-au sinucis prin strângulare 3 deținuți care de asemenea au fost îngropați fără îndeplinirea formelor legale cerute de legile RPR.

decedați în intervalul mai-iunie 1955. În schimb, actele de moarte ale deținuților politici decedați în penitenciarul din Sighet în intervalul mai 1950-mai 1955 au fost întocmite ulterior, în vara anului 1957, în urma presiunilor venite din partea familiilor celor decedați. (Arh. MVCR, Fond Acte de moarte).

³⁷ Radu Roșculeț (1895–1951) avocat, membru al Partidului Național Liberal, deputat în perioada interbelică, ministru între anii 1946–1947. Arestat în noaptea de 5/6 mai 1950 a fost închis la penitenciarul din Sighet unde a decedat la 7 februarie 1951, iar cauza morții a fost trecută „insuficiență circulatorie, sincopă cardiacă.” (Arh. MVCR, Fond Acte de moarte).

³⁸ Alexandru Lapedatu (1876–1950) istoric, profesor la Universitatea din Cluj, codirector al Institutului de Istorie Națională din Cluj, academician. Membru marcant al Partidului Național Liberal a fost deputat, senator și ministru în mai multe guverne interbelice. Arestat în noaptea de 5/6 mai 1950 și închis la penitenciarul din Sighet unde a decedat la 30 august 1950, iar cauza morții a fost menționată „paralizie cardiacă, arterioscleroză, demență senilă, miocardită” (Arh. MVCR, Fond Acte de moarte).

³⁹ Cel de al treilea deținut care s-a sinucis în penitenciarul din Sighet, prin spânzurare, a fost Constantin Tătăranu, la 6 octombrie 1952, iar pe actul de deces a fost trecută drept cauză a morții „insuficiență cardiacă-miocardită cronică”. (Arh. ANP, Dosar 1302; Arh. MVCR, Fond Acte de moarte).

⁴⁰ Vezi lista nominală a deținuților politici decedați în penitenciarul din Sighet la Andrea Dobeș, Ioan Ciupea, *op. cit.*, pp. 292–293.

3. Pentru toți deținuții decedați și sinuciși, comandantul penitenciarului a întocmit câte un proces verbal în dublu exemplar în care se arată numele și prenumele deținutului decedat, data decesului și cauzele care au dus la moartea deținutului. Procesele verbale de decedare a deținuților din intervalul 9 mai 1950 – 15 februarie 1952 sunt semnate de comandantul penitenciarului, dr. Sever Roxin, medicul primar al spitalului și dr. Lungu Iosif⁴¹, medicul penitenciarului. De la această dată [15 februarie 1952] și până în 25 ianuarie 1954 procesele verbale de deces sunt semnate de comandantul penitenciarului și de Șteu Alexandu, medicul penitenciarului. De la data de 25 mai 1954 și până la 19 iulie 1954 procesele verbale de deces sunt semnate de comandantul penitenciarului și oficiantul sanitar, plut. Rusneac Mihai. De la data de 13 august 1954 și până la 6 februarie 1955, procesele verbale de deces ale deținuților sunt semnate de comandantul penitenciarului și dr. Lungu Iosif, medicul penitenciarului Sighet Raional. Procesul verbal de deces al deținuților Cristu Ioan și Suciu Ioan, decedați în iunie 1953, sunt semnate, pe lângă comandantul și oficiantul sanitar și de lucrătorul operativ, slt. Tâmp Gheorghe. Procesele verbale nu au număr de înregistrare și nici ștampila unității.

4. Din informația a reieșit că deținutul Lapedatu Alexandru, la data de 30 august 1950, s-a sinucis prin strangulare, iar la 7 februarie 1951, s-a sinucis tot prin strangulare, deținutul Radu Roșculeț. În procesul verbal de deces al deținutului Radu Roșculeț se arată că a decedat din cauza insuficienței circulatorii și sincopă cardiacă. Procesul verbal este semnat de comandantul penitenciarului, de doctorul Sever Roxin, medicul primar al spitalului și doctorul Lungu Iosif, medicul penitenciarului. Cauzele decesului acestor doi deținuți sunt trecute fals în procesele verbale, deoarece ei s-au sinucis prin strangulare, conform celor declarate de comandantul penitenciarului lt. maj. Ciolpan Vasile și plut. Rusneac Mihai, oficiant sanitar. Comandantul penitenciarului a declarat că din superficialitate nu s-a trecut cauza adevărată a decesului acestor doi deținuți.

5. La întrebarea pusă de comise de ce nu a respectat legalitatea populară și Regulamentul Interior de aplicare a regimului în penitenciar cu privire la decesul deținuților lt. maj. Ciolpan Vasile a declarat următoarele: „Când în mai 1950 am fost instalat ca și comandant al acestui penitenciar de fostul ministru adjunct Jianu Marin și colonelul Baciș Ioan, directorul general al Direcției Penitenciarelor, mi-au ordonat verbal să nu mă conduc după regulament, în ceea ce privește decesul deținuților, ținerea evidenței și aplicarea regimului. Mi s-a ordonat ca moartea deținuților să fie păstrată în cel mai deplin secret, înmormântarea să se facă fără a ști nimeni locul unde au fost îngropați”. Până la data de 2 martie 1954, comandantul penitenciarului nu a raportat nici unui for superior decese sau sinuciderile din rândul deținuților. Abia la 2 martie 1954, prin raportul nr. 00175 adresat

⁴¹ Iosif Lungu s-a născut la 4 decembrie 1910 la Iași, fiind absolvent, în 1938, a Facultății de Medicină a Universității din Iași. În mai 1947 și-a schimbat numele din Ludescher în Lungu, iar în luna iunie a fost repartizat la Spitalul Sighet ca medic secundar la secția maternitate, din 1948 trecând la secția de chirurgie. Membru P. C. R. din 1945, a devenit, doi ani mai târziu, secretarul organizației de bază din Spitalul Sighet. Prin Decizia nr. 578 din 1 iulie 1950, semnată de Marin Jianu, ministrul adjunct de Interne, a fost angajat cu jumătate de normă „ca medic consultant la penitenciarul Focșani, cu serviciul la penitenciarul Sighet, începând din data de 1 mai 1950, cu un salariu de 11.600 lei”. Referindu-se la momentul angajării la penitenciarul din Sighet, Lungu Iosif a notat într-o autobiografie scrisă la 9 ianuarie 1955: „Nu eu am dorit să fac parte din cadrele MAI, am fost obligat, fiind necesar un medic la penitenciarul Sighet, în anul 1950. Propunerea a fost făcută de secretarul de partid și de comandantul Securității din Sighet”. În paralel, Lungu Iosif funcționa cu normă întreagă la Spitalul din Sighet, fiind și medicul Comitetului raional de partid. La 1 decembrie 1953 a fost transferat la penitenciarul Sighet Raional, închisoare de drept comun. În luna iulie 1955, odată cu unificarea celor două penitenciare din Sighet, după transferarea deținuților politici, doctorul Lungu Iosif a solicitat scoaterea în rezervă din rândul cadrelor MAI pentru a rămâne la Spitalul din Sighet ca „medic chirurg, specialist în obstetrică-ginecologie [!], spre a putea da un randament mai mare” (Arh. ANP, Fond Cadre, Dosar 561).

direct colonelului Baciș Ioan, director al penitenciarelor din acel moment, a raportat nominal deținuții decedați din 1950 și până la aceea dată care au fost în număr de 41 decedați.

De la această dată comandantul a raportat Direcției Închisori și Penitenciare, decesul fiecărui deținut, continuând însă a nu întocmi formele legale. Abia cu venirea comisiei de la Direcția a VIII-a a M.A.I. pentru cei 3 deținuți care au decedat după data de 7 februarie 1955, s-au întocmit formele legale prevăzute de legile R.P.R. Deținuții decedați au fost înmormântați până la jumătatea anului 1952, în cimitirul orașului, iar de la această dată deținuții decedați au fost înmormântați în cimitirul spitalului. Locurile de îngropare au fost stabilite de comun acord cu comandantul raionului de securitate. Pentru păstrarea secretului, îngroparea cadavrelor s-a efectuat numai noaptea și mormintele au fost mascate ca să nu se mai poată identifica. Comandantul declară că la decesul și înmormântarea deținuților a procedat așa cum s-a arătat mai sus, pentru a se păstra o deplină conspirativitate. Cu toate acestea acest lucru nu a fost realizat pe deplin, deoarece în cursul anului 1955, penitenciarul a primit două adrese de la Capitlul romano-catolic din Alba Iulia, prin care se solicita certificatul de deces al deținutului Boga Aloisiu⁴², indicând totodată și timpul aproximativ în care deținutul a decedat în penitenciar. O altă abatere de la păstrarea conspirativității o constituie și faptul că comandantul a admis ca procesele verbale de inventariere a obiectelor deținuților precum și unele procese verbale de deces ale deținuților să fie scrise de către fostul contabil [Gheorghe] Borca. Comandantul declară că lucrătorul operativ anunța Serviciul Operativ din minister de moartea fiecărui deținut. Aceasta nu s-a putut verifica deoarece ofițerul operativ nu este în localitate. Comandantul declară că deținuții decedați în anul 1950 și 1951 au fost îngropați cu sicrie, iar după această dată, îngroparea nu s-a mai făcut cu sicrie, deoarece nu mai avea scândură. Ciudat este că după această dată din declarațiile date de către plutonierul Rusneac Mihai, locotenentul Sindeștreanu Ioan și sergentul Colder Vasile reiese că comandatul și-a confecționat în penitenciar, din scândura penitenciarului o ladă, o valiză, masă și alte lucruri mărunte.

6. Pe lângă cele arătate mai sus printre abaterile de la legalitatea populară au fost informații că comandantul penitenciarului a mai săvârșit următoarele:

a). La sosirea deținuților, procesele verbale inițiale de inventariere a obiectelor personale ale acestora au fost întocmite în mod defectuos deoarece nu cuprinde totalitatea și caracteristicile lor, ele prezentând modificări și adăugiri, lucru constatat de comisie. Această deficiență comandantul a încercat să o lichideze prin întocmirea de alte procese verbale de obiecte de valoare și îmbrăcăminte abia la sfârșitul anului 1954. Însă nici aceste procese verbale nu cuprind totalitatea obiectelor personale ale deținuților. De exemplu în pachetul deținutului D. R. Ioanțescu⁴³ s-au găsit o pereche de ochelari de preț fără a figura nici în primul și nici în al doilea proces verbal de inventariere. Constituie o orientare greșită faptul că obiectele personale și de valoare ale deținuților au fost și sunt gestionate și păstrate de aceeași persoană, care este comandantul unității. Menționăm că, coletele cu îmbrăcăminte de deținuților sunt păstrate în condițiuni necorespunzătoare, pe podea, care a dus și duce la degradarea acestora. O parte din obiectele personale ale deținuților morți, circa 37 de pachete cu excepția obiectelor de valoare se află încă în posesia penitenciarului.

⁴² Născut la 18 februarie 1886, a devenit după arestarea episcopului Márton Áron, în anul 1949, vicar al episcopiei romano-catolice din Alba Iulia. Arestat la 10 mai 1950, a decedat în penitenciarul din Sighet la 14 septembrie 1954.

⁴³ Ioanțescu R. Dumitru, născut la 14 aprilie 1885 în București, fiul lui Radu și Elena, doctor în Drept, profesor universitar, membru al Partidului Național Tărănesc, deputat în mai multe legislaturi interbelice, transferat la penitenciarul din Sighet la 17 decembrie 1950. Prin Decizia M. A. I. nr. 334 din 1 august 1951, a fost internat administrativ pe o perioadă de 24 luni, iar prin Decizia M. A. I. nr. 559 din 6 august 1953, pedeapsa a fost majorată cu 60 luni. (Arh. C. I. S. A. C., Fișa de încarcerare nr. 82.761).

b). Comandantul a folosit pentru uz personal, obiecte de valoare ale deținuților ca: ceas, stilou, servietă, fapt recunoscut de comandant în organizația de bază a partidului.⁴⁴

c). Comandantul a ordonat, permis și consumat împreună cu alte cadre din alimentele destinate deținuților ca: lapte, smântână și carne⁴⁵.

d). Comandantul a tolerat și nu a tras la răspundere cadrele care au bruscat deținuții.

Față de cele constate facem următoarele propuneri:

a). Trimiterea unei comisii în care să fie inclus și un organ al Controlului Financiar Intern care să verifice problema obiectelor de valoare și situația administrativ-gospodărească a unității, unde din informații și din controlul executat de comisia anterioară a D.P.L.C. rezultă unele lipsuri.

b). Trimiterea unui organ judiciar pentru întocmirea formelor legale a deținuților decedați în perioada 1950 – 7 februarie 1955.⁴⁶

c). Conducerea D.P.L.C. să stabilească în colaborare cu conducerea Direcției a VIII-a M.A.I., regimul ce urmează a se aplica acestor deținuți ținând seama ca aceasta este un penitenciar preventiv special.

⁴⁴ În referatul întocmit de comisia de anchetă la sfârșitul lunii iunie 1955 se precizau câteva din neregulile constatate referitoare la obiectele de valoare ale deținuților: „La deținutul decedat Potârcă Virgil în procesul verbal se găsește înregistrat un ceas de metal galben, marca Junghaus însă la D.P.L.C. s-a trimis un ceas de mână din aur marca Juvelia. La deținutul decedat Argetoianu Constantin se află înscris un ceas marca „Longines” care apoi s-a modificat de către comandant, trecându-se marca Junghaus care s-a trimis la D.P.L.C. Modificarea s-a făcut fără a fi confirmat prin vreo semnătură a deținutului. Fostul comandant motivează faptul prin aceea că inițial trecându-se din eroare în registru un ceas marca Longines a făcut ulterior modificarea cu știința deținutului. Deși deținuții decedați Rășcanu Ion și Manoilescu Mihai nu sunt prevăzuți în scripte cu obiecte de valoare, totuși pe tabelul respectiv, trimis la DPLC sunt menționați cu următoarele obiecte: primul cu un ceas de buzunar din aur marca Longines, iar al doilea cu un stilou defect cu vârf de metal galben și un creion mecanic din metal. Deținuții decedați Mareș Nicolae, Iuliu Maniu, Popovici Ion și Macovei Ion sunt trecuți în procesele verbale de evidență cu câte un stilou, care însă cu ocazia verificării nu s-au găsit. În schimb, cercetând la D.P.L.C. obiectele de valoare ce s-au trimis ca aparținând deținuților decedați, s-au găsit 4 stilouri cu posesori neidentificați din care caracteristicile a trei din ele corespund cu cele ale stilourilor ce au aparținut deținuților Mareș Nicolae, Popovici Ion și Macovei Ion. În ceea ce privește stiloul deținutului decedat Iuliu Maniu în evidență este trecut cu un stilou de culoare verde, iar printre stilourile cu posesori neidentificați, am găsit un stilou format mic, de culoare albastră cu peniță de aur. În cercetarea ce am făcut, spre a vedea dacă la mijloc nu ar putea fi vorba de vreo sustragere sau eventual o înlocuire, fapt pe care însă nu l-am putut dovedi, am ajuns la concluzia că nepotrivirile se datorează proastei evidențe și neaplicării instrucțiunilor cu privire la gestionarea obiectelor de valoare, fie din neglijență fie din comoditate”. (Arh. ANP, Fond Cadre, Dosar 1302).

⁴⁵ În referatul întocmit de comisia de anchetă la sfârșitul lunii iunie 1955 se preciza „S-a constatat că s-au comis în mod sistematic sustrageri de alimente din cele destinate hranei deținuților, care au fost folosite la cantină și consumate de către cadrele formațiunii în frunte cu comandantul. Acestea se luau din rațiile destinate deținuților, iar în scripte se treceau cantitățile legale, ce ar fi trebuit să fie distribuite.” (*Ibidem*).

⁴⁶ Având în vedere contextul intern și internațional din vara anului 1955, când penitenciarul redevine de drept comun, autoritățile s-au confruntat cu tot mai multe presiuni din partea familiilor celor morți la Sighet, care doreau să afle ce s-a întâmplat în acești ani. Nedispunând de nici un act legal, nu puteau reglementa juridic o serie de situații care presupuneau existența unor asemenea documente, pretinse de lege. În luna iunie 1956, ministrul adjunct al Afacerilor Interne, generalul Gheorghe Pintilie a ordonat serviciului care se ocupa cu evidența deținuților din Ministerul de Interne să comunice sfaturilor populare din țară că „deținuții respectivi au murit în penitenciar în anul, luna, ziua, pentru ca Sfaturile Populare să-i scoată din evidență”. Dacă se iau în considerare și presiunile externe se poate explica de ce în anul 1957, autoritățile au început o campanie de întocmire a certificatelor de deces, potrivit Decretului 200/1957, privind înregistrarea deceselor din penitenciare. În aceste condiții își începe activitatea maiorul Vasile Nica de la Direcția Generală a Penitenciarelor, care a plecat de la București, din ordinul Ministerului de Interne, a trecut pe la mai multe penitenciare din țară, printre care Timișoara și Cluj, înainte de a ajunge la Sighet. Analizând actele de moarte întocmite la Sighet, se constată următoarele: din 51 de acte, 42 sunt datate 20 iulie 1957, iar 9 au data de 13 august 1957, toate având semnătura lui Vasile Nica (Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, Fond D, Dosar 73, vol. I, ff. 2–21; Arh. MVCR, Fond Acte de moarte).

d). Legalizarea deținerii deținuților din acest penitenciar în conformitate cu Codul de procedură penală întrucât la dosarele personale ale acestora nu se găsește nici o bază legală de deținere.

e). Repartizarea unui medic permanent pentru penitenciar.

f). Internarea deținuților bolnavi în stare gravă la spital.

g). Ținând cont de vârsta și starea sanitară a deținuților propunem mărirea baremului de medicamente. Întrucât dotarea cu instrumentar medical este insuficientă, propunem a se dota de urgență cabinetul medical cu cele necesare.

h). Repartizarea unui procuror M.A.I. care să controleze periodic respectarea legalității populare.

i). Completarea și mărirea numărului de supraveghetori la acest penitenciar prin dotare, după cerințele grupului de anchetă M.A.I.

j). Să se aprobe devizul de reparații capitale a penitenciarului, lucrări ce trebuie executate în vara anului 1955, reparații fără de care s-ar periclita starea sănătății deținuților.

k). Față de lipsurile constate atât de comisia anterioară cât și de actuala comisie, de neînțelegerile și relațiile neprincipiale în conducerea penitenciarului propunem schimbarea comandantului, loțiitorului politic și a ofițerului operativ după ce în prealabil s-a făcut verificarea de către comisia propusă de noi la punctul „a” iar pentru cei care au călcat legalitatea populară să se ia măsuri conform legilor în vigoare.

Drept pentru care am încheiat prezentul proces-verbal, într-un singur exemplar, la Penitenciarul Principal Sighet.

[Arh. ANP, Dosar 1302, nenumerotat]

INVESTIGATIONS IN THE ROMANIAN PENITENTIARY SYSTEM. CASE STUDY: VASILE CIOLPAN (1955)

Abstract

Vasile Ciolpan (1920–2004) was the director of the Sighet prison between May 1950 – June 1955, period in which a great part of the political, cultural and religious elite of the inter-war Romania was imprisoned and exterminated in this penitentiary.

This study tries to present several aspects referring to the activity of Vasile Ciolpan as the director of the Sighet penitentiary, as resulting from the investigations done by the leadership of the Direction of the Penitentiaries, Camps and Colonies, in 1955. These investigations revealed a series of abuses done by him in the penitentiary: the burial of the deceased in several places without legal documents, the use of several valuable personal belongings of the prisoners in his private benefit, the theft of food from the one destined to the prisoners, the rude treatment and hitting of several prisoners etc. During the investigations done by his superiors, Vasile Ciolpan affirmed that in the period in which he had been the head of the penitentiary he only obeyed the verbal orders he received at his investment from certain persons from the leadership of the Ministry of Internal Affairs, orders which, in most of the cases did not follow the rules in force.

In August 1955, Vasile Ciolpan was dismissed and sued for “abuse and negligence at the work place”. In April 1956, his file was classified as there was “no real lack regarding the personal belongings from the prisoners’ packages, and those interested, i.e. the prisoners, have not made any denunciations”.

As a civilian, Vasile Ciolpan worked, until his retirement in 1971, at a milk collecting centre, at the Territorial Popular Board of Sighet and at the territorial cinematography centre.